

Віталій Семків

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та філософії права
Львівського національного університету імені Івана Франка
(Львів, Україна)
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4317-4636>
semkiv63@gmail.com

DOI: 10.33498/Юсп-2020-01-041

УДК [340.11:342](477)“654”

МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ІСТОРИКО-ПРАВОВОЇ ДОКТРИНИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

АНОТАЦІЯ. У статті розкрито методологічні аспекти історико-правової доктрини української державності. Значна увага зосереджена на аналізі історико-правової доктрини української державності. Акцентовано увагу на праві української нації на створення національної держави, верховенстві права, демократії, самоврядуванні, легітимності, через історичну неперервність яких вирішуються проблеми наступності української державності. Історико-правовий підхід зумовив виділення окремих напрямів сучасних наукових досліджень української державності, зокрема: дослідження державної та правової традиції, демократії (народоправства), самоврядування, недержавного права тощо.

Зазначено, що історико-правова доктрина української державності є результатом вирішення питання про співвідношення загальної історії права з галузевими юридичними науками. На думку автора, основними завданнями загальної історії права є створення її інтегрального варіанта, що передбачає розгляд темпоральних відмінностей, які впливають із претензій будь-якого права на тривалість у часі та повторюваність. Основним завданням галузевих юридичних наук у царині історії права є історична та генетична реконструкція догм права, яка давала б змогу відповісти на питання про причини, цільові установки, філософські й методологічні основи, хід їхнього становлення та розвитку.

Обґрунтовано, що наукова доктрина історії української державності послуговується найширшим розумінням верховенства права – розумінням, яке упродовж свого понад двотисячолітнього існування часто ставало дуже слабким, але ніколи не зникало повністю, розумінням того, що верховна влада, держава та її посадові особи мають обмежуватися законом. Висвітлено приклади такого розуміння верховенства права, які знаходимо у численних пам'ятках українського права, особливо козацького. В “Анонімній записці про потребу обмежити владу гетьмана”, підготовленої невідомим претендентом на посаду одного з генеральних старшин напередодні виборів гетьманом Д. Апостола, яку науковці вважають проєктом малої Конституції, йдеться про провідну роль права та судового розгляду в політичному змаганні між гетьманатом і старшиною.

© Віталій Семків, 2020

Прагнення до верховенства права як обмеження державної влади простежуються не тільки на різних етапах української державності, наприклад, у конституційних документах. Ці прагнення не полишають українців і в періоди перебування українських земель у складі інших держав. Історичних прикладів достатньо – боротьба української шляхти за “золоті вольності” у Речі Посполитій, міських громад – за самоврядне міське право, українців в Австрійській та Російській імперіях – за виборчі права, українців в Українській Радянській Соціалістичній Республіці – за політичний плюралізм тощо.

Ключові слова: методологія; методи; доктрина; державність; Україна.

У сучасних умовах розвитку української історико-правової науки провідними є тенденції розширення її проблематики та освоєння нової методології історико-правових досліджень. Зрозуміло, що новизна методів сучасної української історико-правової науки є відносною, оскільки більшість із них закорінені в традиції історико-правових досліджень в Україні, а також запозичені з глобалізованого інтелектуального історико-правового середовища (світової історико-правової науки). Яскравим прикладом такого розвитку української науки історії права та держави є історико-правова концепція української державності, яка формується на засадах “традиційного” та “нового” наукового правознавства.

Провідною ідеєю концепції історії української державності є право української нації на створення національної держави. Засновком цієї концепції є гіпотеза про ідею права нації (народу) на політичне самовизначення, верховенства права як основу будь-якої європейської державності, про специфічну спільну “мову юристів”, які більшість соціальних явищ розглядають як правові інститути. Водночас історико-правова концепція української державності не є альтернативою чи протиположністю іншим сучасним концепціям державності, які сформувалися у політичних науках (як-от політологія, державознавство), соціології чи політичній історії. Однак це не позбавляє її можливостей критичного осмислення та наукового дискурсу з іншими концепціями як історичними (наприклад, ранньоромантичною філософією держави та права), так і сучасними (еволюційною теорією історії).

Окрім цього історико-правова концепція історії державності повинна знайти своє місце у загальній теорії державності за умов її світоглядного та методологічного плюралізму. Тож підготовка цієї статті здійснювалася під впливом сучасних викликів.

По-перше, вона є результатом тривалого вивчення методології сучасної української історико-правової науки, яка в останні роки відмовилася від “методологічного монізму” на користь методологічної багатоманітності. Проте виникає запитання, чи була це повна відмова, чи усвідомле-

на або неусвідомлена спроба “пристосувати” підходи та методи пізнання радянської науки до нових соціальних умов і пізнавальних парадигм? Чи не є даниною історичному матеріалізму майже обов’язкове для більшості наукових праць встановлення історичних закономірностей розвитку таких явищ, як держава та право? Відповісти на ці запитання не просто з огляду на характерні для більшості наукових кваліфікаційних праць описи історичних, насамперед економічних і політичних передумов становлення та розвитку правових явищ. Історичний детермінізм і прогресизм, формаційний підхід характерний навіть для тих наукових праць, які декларують використання інших підходів, наприклад, цивілізаційного. Тож задекларована синергія наукових підходів, потенційно дуже продуктивна, обертається неможливістю віддиференціювати підходи, встановити певні наукові стандарти їх використання.

По-друге, кількісне зростання публікацій на теми історії державності та державотворення істотно не змінило становище, про яке у 1996 р. писали автори історико-політологічного аналізу “Українська державність у ХХ столітті”:

На жаль, автори наявних публікацій з проблематики державотворення, що з’явилися в Україні упродовж останніх років, здебільшого лише доводять світовому співтовариству, а подекуди й самим собі історичну неминучість та значущість самого факту появи на політичній мапі світу незалежної України. Такі книги легко впізнати навіть за стилістикою – вони вкрай обмежені історико-філологічним романтизмом, урочисто-епічними інтонаціями. Держава сакралізується, панує риторика самозвеличення. Такі поняття, як громадянське суспільство, демократія, самоврядування, легітимність, права людини опиняються на периферії уваги¹.

Історико-правова доктрина української державності, навпаки, акцентує увагу на праві української нації на створення національної держави, верховенстві права, демократії, самоврядуванні, легітимності, через історичну неперервність яких вирішують проблему наступності української державності. Історико-правовий підхід зумовив виділення окремих напрямів сучасних наукових досліджень української державності, зокрема: дослідження державної та правової традиції, демократії (народоправства), самоврядування, недержавного права тощо. Результати цих досліджень прямо чи опосередковано ставлять питання про співвідношення політичного та правового порядку в Україні. Синтетична відповідь на це запитання враховує природну соціальність людини, а отже, первинність правового порядку. У фундаментальній праці “Політичний

¹ Українська державність у ХХ столітті. Історико-політичний аналіз (Дергачов О керівник авт кол, Політична думка 1996) XI–XII.

порядок і політичний занепад” Ф. Фукуяма описує зв’язок правового та політичного порядку. Науковець вважає:

Люди, за своєю природою, схильні створювати норми поведінки та дотримуватися їх. Зокрема, вони встановлюють правила, які регулюють соціальну взаємодію та вможливають колективну дію на рівні групи. І хоч такі правила можуть виникати зі свідомого задуму або раціональної домовленості, дотримання норм здебільшого визначається не раціональними міркуваннями, а емоціями на кшталт гордості, почуття вини, гніву та сорому. Часто норма стає самоцінністю і навіть предметом поклоніння, як, наприклад, у релігійних законах багатьох суспільств. Оскільки ж інститут – це, по суті, правило, яке зберігає чинність упродовж тривалого часу, виходить, що люди від природи схильні “інституалізувати” свою поведінку².

Процеси інституалізації поведінки українців на основі певних правил простежуються насамперед у наукових дослідженнях з історії української державності через інститути народоправства, народовладдя (демократії) та виборності влади, територіального (громадського) самоврядування і локального права, звичаєвого права та народних судів в Україні.

Історіософськи осмислюючи традицію виборності в Україні, І. Панкевич вважає, що численні наукові праці про виборність і виборче право в Україні прямо чи опосередковано довели, що виборність є характерною, історичною ознакою будь-якої спільноти українців – територіальної громади, громадянського суспільства, державного утворення чи держави. Отже, традиція виборності ніколи не переривалася, а тому має свої внутрішні чинники розвитку³.

Інституалізація виборності – складний історико-правовий процес формування традицій виборності. Як вважає І. Панкевич: ‘Ця традиція формувалася не тільки в періоди розвитку української державності, а й на українських землях у складі різних держав’⁴. Проте саме неперервність цієї традиції забезпечувала виборність державної влади в періоди відновлення Української держави. Такий методологічний підхід не тільки реалізований у численних монографіях українських правознавців, а й надає історико-правовим дослідженням історико-теоретичного характеру⁵.

² Френсіс Фукуяма, *Політичний порядок і політичний занепад. Від промислової революції до глобалізації демократії* (Цимбал Т та Корнута Р пер з англ, Наш формат 2019) 17-8.

³ І Панкевич, *Традиція виборності влади в Україні* (ЛНУ імені Івана Франка 2015) 5-6.

⁴ Там само 92.

⁵ Ж Дзейко, *Законодавча техніка в Україні: історико-теоретичне дослідження* (Київ нац ун-тет ім Т Шевченка 2007) 360; С Кондратюк, *Традиція парламентаризму на західноукраїнських землях: історико-правове дослідження* (Український інститут “Євросоціум” 2016) 624; Ю Лобода, *Правова традиція українського народу* (феномен та об’єкт загальнотеоретичного дискурсу) (Світ 2009) 280; М Мочульська та В Семків, *Правова доктрина в континентальній правовій системі* (Світ 2015) 432.

Історико-теоретичний характер яскраво простежується у дослідженнях “народоправства” (народовладдя), демократії в Україні. Народовладдя як предмет дослідження характерне для української історико-правової науки від її початків. Незважаючи на історичні зміни цього поняття (від додержавного народоправства до сучасної демократії), українські науковці не прив’язували його жорстко до держави.

Характерним у цьому разі є розуміння співвідношення народу та держави видатного українського правознавця С. Дністрянського. У “Загальній науці права і політики” він пише:

Черга органічних суспільних зв’язків не кінчиться на державі, але завершується щойно в народі. Від французької революції починає виступати на політичний овид новий суспільний зв’язок, так само територіальний, як держава, тільки більше опертий на родовім походженню ніж держава, та з новими внутрішніми елементами, які не були необхідно потрібні в державі <...>. В боротьбі за свої права добув собі народ велике політичне значіння незалежно від держави, в котрій знаходиться. Політичний вислід боротьби є право народа на самовизначення <...>. Як окремий суспільний зв’язок побіч, а чимало й проти держави, має нарід свою питому організацію. Вона обіймає всі суспільні зв’язки від родини аж до племені для збереження своїх власних вищих цілей. Часто й самі держави підганяють народи в осягненню їхньої мети та підпорядковуються цілям національної ідеї. В інших випадках ведеться боротьба між народом і державою та історичний розвій сього питання проводить помалу до повного вирівнювання сфери спірних інтересів⁶.

Процес повернення до надбань української історико-правової науки з питань народовладдя, незважаючи на його суперечливий характер, серед іншого, поставив питання про співвідношення державної та правової традиції. Дослідник традиції парламентаризму на західноукраїнських землях С. Кондратюк проаналізував співвідношення державних і правових традицій, яке ґрунтується на спільності чи подібності їхніх складових: ідейній (ідея держави, ідея права, ідея народовладдя, ідея самоврядування); інституційній (держава та її інститути, право та його інститути, самоврядування та його інститути); правовій (правове регулювання відповідних відносин – державних, владних, представницьких, самоврядних); практичній (практика державотворення, парламентська діяльність, правова практика, практика самоврядування)⁷.

Найповніше подібності складових державної та правової традиції виокремили українські вчені – дослідники самоврядування та недержавно-

⁶ Політологія. Кінець XIX – перша половина XX ст.: хрестоматія (Семків О ред, Світ 1996) 696.

⁷ Кондратюк (н 5) 68.

го (локального) права. У монографії “Міське право та самоврядування громади Львова” В. Кіселичник показав, що проблему самоврядування можна розглядати як із політичного, так і юридичного погляду. На думку вченого:

Складовою частиною обох поглядів є історико-правовий підхід, коли вивчається історія самоврядування через призму аналізу правових актів, на основі яких створені і діють органи самоврядування, а також шляхом вивчення практики діяльності цих органів⁸.

Ідею трансформації німецького міського права в українське міське право відстоює М. Кобилецький⁹.

Загалом дослідники територіального самоврядування та недержавного права доводять неперервність самоврядної традиції українців як основи тяглості чи наступності української державності¹⁰.

Особливо цінними для формування історико-правової доктрини української державності є здобутки дослідників українського звичаєвого права та народного судочинства. Історичну лінію “звичаєве право – право – держава” у сучасній українській історико-правовій науці проаналізували О. Головка та В. Греченко. У монографії “Право Київської Русі в дослідженнях вчених університетів на теренах України у XIX – на початку XX ст.” вони показали, власне, ґрунтоване на аналізі значної за обсягом наукової літератури, бачення доктринального протиріччя між теоріями первісності права відносно держави і їх одночасного виявлення¹¹.

Значну роль в історії української державності відіграло українське звичаєве право. Певним чином підсумовуючи дискурс про природу звичаєвого права, започаткований ще М. Владимирським-Будановим, учені підкреслюють особливу роль звичаєвого права в руський період української державності. Проте ця роль є не менш важливою в інші періоди державності, зокрема у козацький період¹².

Масштаб наукових пошуків у процесі формування історико-правової доктрини української державності істотно ускладнює формування її методологічних засад. Із певністю можна говорити про такі. По-перше, позитивістське праворозуміння серед істориків держави та права перестало

⁸ В. Кіселичник, *Міське право та самоврядування громади Львова (друга половина XIX – початок XX століття)* (Край 2008) 15.

⁹ М. Кобилецький, *Магдебурзьке право в Україні (XIV – перша половина XIX ст.): історико-правове дослідження* (ПАІС 2008) 406.

¹⁰ П. Гураль, *Територіальні громади в Україні: історико-правове дослідження* (Край 2008) 468; І. Бойко, *Органи влади і право в Галичині у складі Польського Королівства (1349–1569 рр.)* (Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка 2009) 628.

¹¹ О. Головка та В. Греченко, *Право Київської Русі в дослідженнях вчених університетів на теренах України у XIX – на початку XX ст.* (Константа 2018) 163.

¹² *Правовий звичай як джерело українського права IX–XIX ст.* (Усенко І ред, Наукова думка 2006) 280.

бути панівним. Це уможлиблює гіпотезу про історичну неперервність правової традиції українців, яка є основою наступності державної традиції. По-друге, історію української державності інтерпретують через її поняття, які найчастіше є правовими. Дослідження основних історико-правових понять доктрини української державності поступово розвивалося в історико-правовій науці. Для провідних в Україні наукових історико-правових шкіл характерною рисою стало обов'язкове у монографічних і дисертаційних дослідженнях формування поняттєво-термінологічного апарату на засадах історичності понять. Відтак історико-понятійний метод в українській історико-правовій науці широко використовується, але не характеризується. Його можна розкрити у таких тезах:

1. Історія понять не претендує на те, щоб бути самостійною історичною дисципліною серед інших історичних наук.

2. Історико-понятійний метод – це метод історико-критичний. Він потребує знання конкретно-історичних умов або подій, які приводять нас до слів, що необхідно дослідити у ролі понять.

3. Слово стає поняттям, якщо в ньому цілком вміщається вся повнота суспільного контексту значень, в якому – і для якого – використовується це слово.

4. Історія конденсується у певних поняттях і стає історією відповідно до того, в якому вигляді і як її розуміють¹³.

По-третє, історико-правова доктрина української державності є результатом вирішення питання про співвідношення загальної історії права з галузевими юридичними науками. На нашу думку, основними завданнями загальної історії права є створення її інтегрального варіанта, що передбачає розгляд темпоральних відмінностей, які впливають із претензій будь-якого права на тривалість у часі та повторюваність. Основним завданням галузевих юридичних наук у царині історії права є історична та генетична реконструкція догм права, яка давала б змогу відповісти на запитання про причини, цільові установки, філософські й методологічні основи, процес їхнього становлення та розвитку¹⁴.

Безумовно, можна назвати й інші ознаки історико-правового підходу до дослідження української державності. Проте всі вони лише дають змогу констатувати його застосування окремими науковими школами, науковцями чи в окремих публікаціях. Тож частково є критеріями формальними, поза межами змісту історико-правової доктрини української державності.

¹³ O Brunner, W Conze, R Koselleck (hrsg.) *Geschichtliche Grundbegriffe: Historisches Lexikon zur politisch sozialen Sprache in Deutschland*, Stuttgart (1972–1997) 1–8.

¹⁴ В Семків, 'Наука історії права та історичні знання галузевих юридичних наук: проблеми співвідношення' в *Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: матеріали XXI звітної науково-практичної конференції (12–13 лютого 2015 р.)*, ч 1 (Нац ун-т ім Івана Франка 2015) 121.

Змістовним критерієм є розуміння політичного порядку як “набору” трьох категорій інституцій: 1) держави; 2) верховенства права; 3) підзвіт-ного уряду¹⁵.

Найбільш загально, схематично історію політичного порядку в Украї-ні можна викласти так – порядок виникає із верховенства права, яке ро-зуміють як режим, спрямований на попередження певних порушень чи обмежень прав людини. Концепція верховенства права в українській історико-правовій науці найчастіше ґрунтується на його розумінні як абстрактних правил поведінки, які не залежать від конкретних цілей. Пра-во створює можливість для стихійного формування порядку дій завдяки тому, що на основі цих правил люди можуть будувати плани. Однак цей процес, незважаючи на всю його стихійність, не природний, а культурний.

Наукова доктрина історії української державності послуговується най-ширшим розумінням верховенства права – розумінням, яке упродовж свого понад двотисячолітнього існування часто ставало дуже слабким, але ніколи не зникало повністю, розумінням того, що верховна влада, держава та її посадові особи мають обмежуватися законом¹⁶.

Яскраві приклади такого розуміння верховенства права знаходи-мо у численних пам’ятках українського права, особливо козацького. В “Анонімній записці про потребу обмежити владу гетьмана”, підготов-леній невідомим претендентом на посаду одного з генеральних старшин напередодні виборів гетьманом Д. Апостола, яку науковці вважають проектом малої Конституції, йдеться про провідну роль права та судово-го розгляду в політичному змаганні між гетьманатом і старшиною¹⁷.

Прагнення до верховенства права як обмеження державної влади простежуються не тільки на різних етапах української державності, на-приклад, у конституційних документах. Ці прагнення не полишають українців і в періоди перебування українських земель у складі інших держав. Історичних прикладів достатньо – боротьба української шляхти за “золоті вольності” у Речі Посполитій, міських громад – за самоврядне міське право, українців в Австрійській та Російській імперіях – за вибор-чі права, українців в Українській Радянській Соціалістичній Республіці – за політичний плюралізм тощо.

Верховенство права в Україні сформувалося для цілей, що в історичній ретроспективі видаються доволі суперечливими. Зокрема, воно не вирі-шило історичних суперечностей – суперечностей між одноосібною та ко-

¹⁵ Фукуяма (н 2) 32.

¹⁶ Браян Таманага, *Верховенство права: історія, політика, теорія* (Іщенко А пер з англ, Києво-Могилянська академія 2007) 133.

¹⁷ *Історія українського козацтва: нариси, т 1* (Смолій В відп ред, 2-ге вид, Києво-Могилянська академія 2011) 213.

лективною владою, між державою та суспільством, між індивідуалізмом і колективізмом.

В умовах формування історико-правової доктрини української державності верховенство права як історико-правовий феномен є певним маркером, який дає змогу упорядкувати результати наукових досліджень з метою встановлення зв'язку між ретроспективною та перспективною державності в сучасній Україні.

Висновки. Зважаючи на все зазначене, центральне місце в історико-правовій теорії державності України посідає розуміння того, що в державному розвитку є власна логіка, міцно пов'язана з логікою верховенства права. У цьому принципова відмінність історико-правового підходу до дослідження історії української державності.

REFERENCES

Bibliography

Authored books

1. Brunner O and Conze W and, Koselleck R, *Geschichtliche Grundbegriffe: Historisches Lexikon zur politisch sozialen Sprache in Deutschland (1972–1997)* (in German).
2. Bojko I, *Orhany vlady i pravo V Halychyni u skladi Polskoho Korolivstva (1349–1569 rr.) [Authorities and Law in Galicia within the Polish Kingdom (1349–1569)]* (Vydavnychi tsentr LNU imeni Ivana Franka 2009) (in Ukrainian).
3. Dzeiko Zh, *Zakonodavcha tekhnika v Ukraini: istoryko-teoretychne doslidzhennia [Legislative Engineering in Ukraine: Historical and Theoretical Study]* (Kyivskiy natsionalnyi universytet imeni Tarasa Shevchenka 2007) (in Ukrainian).
4. Holovko O, Hrechenko V, *Pravo Kyivskoi Rusi v doslidzhenniakh vchenykh universytetiv na terenakh Ukrainy u XIX – na pochatku XX st. [The Law of Kievan Rus in Research of Academic Universities on the Territories of Ukraine in the Nineteenth – Early Twentieth Centuries]* (Konstanta 2018) (in Ukrainian).
5. Hural P, *Terytorialni hromady v Ukraini: istoryko-pravove doslidzhennia [Territorial Communities in Ukraine: A Historical and Legal Study]* (Krai 2008) (in Ukrainian).
6. Kiselychnyk V, *Miske pravo ta samovriaduvannia hromady Lvova (druha polovyna XIX – pochatok XX stolittia) [City Law and Self-Government of Lviv Community (Second Half of XIX – Beginning of XX Century)]* (Krai 2008) (in Ukrainian).
7. Kobyletskyi M, *Mahdeburzke pravo v Ukraini (XIV – persha polovyna XIX st.): istoryko-pravoe doslidzhennia [Magdeburg Law in Ukraine (XIV – First Half of XIX Century): Historical-Legal Research]* (PAIS 2008) (in Ukrainian).
8. Kondratiuk S, *Tradytsiia parlamentaryzmu na zakhidnoukrainskykh zemliakh: istoryko-pravove doslidzhennia [The Tradition of Parliamentarism in Western Ukraine: A Historical and Legal Study]* (Ukrainskyi instytut “Ievrosotsium” 2016) (in Ukrainian).
9. Loboda Yu, *Pravova tradytsiia ukrainskoho narodu (fenomen ta ob'iekt zahalnoteoretychnoho dyskursu) [The Legal Tradition of the Ukrainian People (Phenomenon and Object of General Discourse)]* (Svit 2009) (in Ukrainian).

10. Mochulska M ta Semkiv V, *Pravova doktryna v kontynentalnii pravovii systemi: monohrafiia* [Legal Doctrine in the Continental Legal System: Monograph] (Svit 2015) (in Ukrainian).
11. Pankevych I, *Tradyttsiia vybornosti vlady v Ukraini: monohrafiia* [The Tradition of Electing Power in Ukraine: Monograph] (LNU imeni Ivana Franka 2015) (in Ukrainian).

Edited and translated books

12. Fukuiama F, *Politychnyi poriadok i politychnyi zanepad. Vid promyslovoi revoliutsii do hlobalizatsii demokratii* [Political Order and Political Decay: From the Industrial Revolution to the Globalization of Democracy] (Taras Tsybmal ta Roman Kornuta per z anh, Nash format 2019) (in Ukrainian).
13. Semkiv O, *Politolohiia. Kinets XIX – persha polovyna XX st.: Khrestomatiia* [Politology. End of XIX – First Half of XX Century: Reader] (Svit 1996) (in Ukrainian).
14. Smolii V (ed), *Istoriia ukrainskoho kozatstva: narysy* [History of Ukrainian Cossacks: Essays], t 1 (Vydavnychiy dim “Kyievo-Mohylianska akademiia” 2011) (in Ukrainian).
15. Tamanaha B, *Verkhovenstvo prava: istoriia, polityka, teoriia* [The Rule of Law: History, Politics, Theory] (Ishchenko A pereklad z anhl, Kyievo-Mohylianska akademiia 2007) (in Ukrainian).
16. *Ukrainska derzhavnist u XX stolitti. Istoryko-politychnyi analiz* [Ukrainian Statehood in the XX Century. Historical and Political Analysis] (Derhachov O kerivnyk avt kolektyvu, Politychna dumka 1996) (in Ukrainian).
17. Usenko I (red), *Pravovyi zvychai yak dzherelo ukrainskoho prava IX–XIX st.* [Legal Custom as a Source of Ukrainian Law of the IX–XIX Centuries] (Naukova dumka 2006) (in Ukrainian).

Conference papers

18. Semkiv V, ‘Nauka istorii prava ta istorychni znannia haluzevykh yurydychnykh nauk: problemy spivvidnoshennia’ [‘Law History Science and Historical Knowledge of Branch Legal Sciences: Issues of Correlation’] v *Problemy derzhavotvorennia i zakhystu prav liudyny v Ukraini: Materialy XXI zvitnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* [Issues of State-Building and Human Rights Protection in Ukraine: Materials of the XXI Reporting Scientific and Practical Conference] (12–13 liutoho 2015 r.), ch 1 (Nats un-t im Ivana Franka 2015) (in Ukrainian).

Vitaliy Semkiv

METHODOLOGICAL ASPECTS OF THE HISTORICAL
AND LEGAL DOCTRINE OF UKRAINIAN STATEHOOD

ABSTRACT. The article describes methodological aspects of the historical and legal doctrine of Ukrainian statehood. Much attention is paid to the analysis of the historical and legal doctrine of Ukrainian statehood, and an emphasis is made on the right of the Ukrainian nation to create the national State, on the rule of law, democracy, self-government, and legitimacy which, through their historical consistency, resolve the issues of continuity of Ukrainian statehood. Owing to the use of the historical and legal approach, separate areas of modern scientific research of Ukrainian statehood are distinguished, in particular, research of the State and legal tradition, democracy (rule of the people), self-government, non-State law, etc.

It is noted that the historical and legal doctrine of Ukrainian statehood ensues from finding the answer to the question about the correlation between the general history of law and branch legal sciences. In our opinion, the main objectives of the general history of law are to create its integral version, and this involves consideration of temporal differences arising from the claims of any law to duration in time and repeatability. The main objective of branch legal sciences in the domain of legal history is the historical and genetic reconstruction of the dogmas of law, which would allow answering the question about the reasons, commitments, philosophical and methodological foundations, and the course of establishment and development thereof.

It is proved that the scientific doctrine of the history of Ukrainian statehood enjoys the widest understanding of the rule of law – the understanding which, during the period of its more than two thousand-year existence, often became very weak but never completely disappeared, the understanding that the supreme power, the State and its officials should be restricted by law. The article focuses on the examples of this understanding of the rule of law found in numerous monuments of Ukrainian law, especially Cossack law. “Anonymous Memo on the Need to Curtail the Hetman’s Power” which was drafted by an unknown candidate for the position of one of the Starshina General (officership) before D. Apostol was elected as Hetman and which scientists regard as a draft of the Minor Constitution, mentions the leading role of law and involvement of court in the political competition between the Hetmanate and the starshina.

The aspiration for the rule of law as a restriction of State power can be traced further than various stages of Ukrainian statehood, for example, in constitutional documents. Ukrainians also retained these aspirations in the periods when Ukrainian lands were part of other States. There are plenty of historical examples – as struggle of the Ukrainian gentry for “golden liberties” in the Polish-Lithuanian Commonwealth (Rzeczpospolita), struggle of urban communities for the urban self-government law, as struggle of Ukrainians in the Austrian and Russian Empires for the electoral rights, or struggle of Ukrainians in the Ukrainian SSR for political pluralism, and etc.

KEYWORDS: methodology; methods; doctrine; statehood; Ukraine.